

ցումներ, այլ միայն սինակոններու մէջ հաւաքութիւններով բաւականացան. Հոն. տօնին նախընթաց օրը կը կատարէին Ծննդոց գիրքի իէ - ԼԻ գլուխներու ընթերցումը ու ուղորմութիւն կը բաշխէին աղքատներուն, որոշեալ անոնք եւս կարենային ուրախանալ հետեւեալ օրը. իսկ բուն տօնին օրը կը կարդային Եսթերի գիրքը, զոր, Հրէից կարծիքով, երեք պիտի չխափանէ Աստուած, ինչպէս պիտի չխափանէ Մովսէսի Օրէնքը. Այս ընթերցումէն անբաժան էին մեծաժխոր ցոյցեր, մանաւանդ սկսեալ այն պահէն երբ տոն ոչ-կրօնական բնոյթ մը կ'առնէր. Այս ցոյցերուն պատճառն է որ, կը խորհին ու մանք, համառոտեցաւ Եսթերի գիրքը, ուր բնաւ չէր երեւեր Ենօփայի անունը. Ներկաները ի լուր Համանի անուն կը գոչէին միաբերան. «Թո՛ղ անիծուի անոր անունը» կամ «Թո՛ղ ապականուի չարերու անունը»: Այն ատեն մանուկները ձեռքերնին իրարու կը զարնէին ու նստարանները կը ծածկէին. Անէծքի խօսքեր կը կրկնուէին նաև ընթերցումի աւարտին՝ այսպէս. «Անէ՛ծք Համանին. Օրհնութիւն Մուրդգէին. Անէ՛ծք Զերէսին (Համանի կինը). Օրհնութիւն Եսթերին. Անէ՛ծք կռապաշտներուն. Օրհնութիւն Իսրայելացիներուն. Օրհնութիւն Արքոնային (Համանը կախողը):

Եղաւ ժամանակ՝ երբ Հրեաները Համանի պատկերին հետ խաչ մըն ալ կ'աւրէին, բայց Թէոդոս կայսր ետքէն խտրութիւնց այս սրբապղծութիւնը:

Փութիմի տօնէն անբաժան խնճոյքներու ատեն, կ'ըսէ Թալմուտը, ամէն ոք պէտք էր խմէր այնքան՝ որ այլեւս չկարենար իրարմէ որոշել «Անէծք Համանին» և «Օրհնութիւն Մուրդգէին» ասացածները:

Արդի Հրեաներն ալ Պասքի տօնէն մօտաւորապէս ամիս մը առաջ կը տօնեն Փութիմը մինեւոյն կերպով, այսինքն կը կարդան Եսթերի գիրքը և գոռու մ գոչումներ կ'արձակեն ի լուր Համանի անուն, ու ապա խնճոյքի կը նստին իրենց տուններուն մէջ:

Հայացոյց՝ Մ. Յ. Ն.

ԵՐԱԽԱՅՐԵԱՑ ԸՆԾԱՅԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆԸ ՀԻՆ ՕՐԷՆՔԻՆ ՄԷՋ

Երախայրիք ըսելով կը հասկցուի երկրի առաջին բերքը թէ՛ բնական զիճակի մէջ և թէ՛ պատրաստած ձեռով:

1. Բնական բերեցու երախայրիք. — Օրէնքին համաձայն երկրի առաջին բերքերը պէտք էր Աստուծոյ ընծայուէին՝ իր Տան մէջ (Ելք ԻԿ. 19, ԼԻ. 26). Բերքերը կը դասաւորէին կողովի մը մէջ ու կը յանձնէին պաշտօնի վրայ գտնուող քահանային՝ սա խօսքերը արտասանելով. «Կը գահանամ Տիրոջմէն, որ մտայ այն երկիրը՝ որուն համար Տէրը մեր հայրերուն երգում ըրած էր տալու: Երբոր քահանան առնէր կողովը ու գնէր սեղանին վրայ՝ իսրայելացին նորէն կ'արտասանէր բանաձև մը՝ յիշեցնող ինչ որ Աստուած ըրած էր իր հայրերուն ու կը վերջացնէր այսպէս. «Ու հիմայ, ո՛վ Տէր, ինծի տուած երկրիդ երախայրիք քեզի բերի» (Բ. Օրէնք ԻՋ. 1-10):

Թալմուտին համաձայն ընծայուելիք բնական բերքերն էին հետեւեալները. ալ՝ նիւ ցորեն, գարի, խաղող, թուզ, նուռ, ձիթապտուղ ու մեղր, այսինքն Պաղեստինի յատուկ եօթը բերքերը:

Իբրեւ երախայրիք ընծայուելիք բերքերը պէտք էր ըլլային թարմ ու լաւ տեսակէ, Հեռու վայրերի եկողները կրնային ընծայել չոր թուզ ու չամիչ:

Օրինաց վարդապետներու կարգադրութեան համաձայն երախայրիքի քանակը պէտք էր ըլլար առնուազն վաթսուէն մէկ: Ընծայաբերութեան ժամանակն էր Պենտեկոստէն մինչև Նաւակատեաց տօնը:

Ի մէջ այլը երկու ընծայաբերութիւններ հանգիստաւոր կերպով տեղի կ'ունենային, այն է, գարիին՝ Զատիկին (Ղեւտ. ԻԿ. 10, 11) և ցորենին՝ Պենտեկոստէին, որ կը կոչուէր նաև «Երախայրեաց տօն» (Ելք ԼԴ. 22, Ղեւտ. ԻԿ. 17):

Երախայրեաց ընծայաբերութեան համար մանրամասնեալ ծիսական արարողութիւն մը հաստատուեցաւ հետագային: Պատուները կը շարէին ուսանիի կամ կնիւնի ոստերէ շինուած և ոսկէզօծուած կամ ար-

ծախազօծուած կողմնեան մէջ, յատկապէս՝ զարի, անոր վրայ՝ ցորեն, յետոյ ձիթապտուղ, մեղր, նուա, թուղ ու խաղող։ Երբ ընծայաբերողներու խումբը շարժիլ սկսէր՝ թափօրին առանդողը կը գոչէր։ Սկիզբ ելցուեալ ի Սիոն առ Տէր Աստուած մերձ (Երեմ. ԼԼ. 6)։ Թափօրին կ'ընկերանար ոսկէզօծուած եղջիւրներով կով մը, որ վրան ձիթիկի ձիւղ մը կը կրէր։ Ծամբու մարդը տեւողութեան շարունակ կը կրկնէին Սաղմոսի հետեւալ տունը. «Ուրախ եղէ հո ոյք սաէին ցիս» ի տուն Տհաոն երթիցուք մեք (ՃԻԼ. 1)։

Քանանայից գաւիթին մէջ իւրաքանչիւրը ընծայաբերող քանանայի մը օգնութեամբ կը շարժէր իր կողովը, արտասանելով Սաղմոսի վերոյիշեալ տունը։ Ապա կողովը սեղանին վրայ կը դնէին ու կը մատուցանէին զոհը։

Քանանաներու ու Ղեւտացիներու կը պատկանէր երախայրիքը, որ անոնց հասցիին էր, ինչպէս էին տասանորդները, ընծայուած զոհերու մէջ մասը, պատերազմի աւարին մէջ յիսնորդը՝ պարզ քահանաներուն համար ու մէկ հարիւրերորդը՝ քանանայապետին համար, նաեւ զանազան զումարներ կամ ինչքեր՝ արուած ուխտի մը փոխարէն կամ իբրեւ տուգանք եայլն։

2. Պատահական զոհաբերութիւնները։ — Օրէնքը կը թոյլատրէր նաեւ պտուղներէ ու հողի բերքէն պատրաստուած երախայրիներ, զոր օրինակ՝ ալիւր, նոր գինի, ձէլի, նաեւ՝ ոչխարի բուրդ եայլն։ Պօռոտ առաքեալ ալիւրի երախայրիքին կ'ակնարկէ ըսելով. «Թէոր երախայրին սուրբ է, նաեւ զոհաբերածը» (Հռոմ. ԺԼ. 16)։ Նուէրին քանակը (որոտ մասին որոշ սահմանում մը չկայ Օրէնքին մէջ) պէտք էր ըլլար առ նուազն յիսունէն մէկ։ Ումանք կը զոհանային վաթսուէն մէկով։

Երախայրիքը կրնային տալ իրենց ուսուցած քահանային։ Ատիկա պարզ տուրք մըն էր նուիրապետական դատակարգին սահմաններէ ելունէր ոեւէ նուիրական քննութիւն։ Ինչպէս պատահեալաւ Բաբելոնի գերութենէ զարձին, Հրեաները երբեմն կը բազմապատկէին իրենց նուէրները, որպէսզի քահանաները աւելի եռանդով ծառայէին Տաճարին մէջ։

3. Նրախայրիքին նամակութիւնը. — Այս ընծաներով խորայնացիք՝ ի նշան երախտագրութեան՝ իրենց հնազանդութիւնը կը յայտնէին Աստուծոյ, որ տէրն էր ամէն բարիքներու։ Միևնոյն ժամանակ կը հաճեցնէին զԱստուած իրենց հանգչեալ ու նոյն բարիքները կ'ապահովէին ապագային համար։ Նոյն սովորութիւնը ունէին շատ մը հուսալաշտ ազգեր, ինչպէս Նիւլատացիք, որոնք իրենց չաստուածներուն ու քուրմերուն կ'ընծայէին զոհներու մէկ չորրորդը եւ երբեմն նոյնիսկ ամբողջ հողամասեր։

Հայացոյց՝ Մ. Ս. Ն.

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ՄՏԱՆԱՄԱՆ ԾԱՌԱՅԵՐ

ԲԱՐԻՔ ԸՆԵԼՈՒՆ ՈՒՄԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Եթէ կայ վարձաուրքներէն ճաստատուած օրէնք մը, այն ալ սա է թէ մարդ որքան աւելի բարիք ընէ՝ այնքան աւելի հաճոյք կը գտնէ զայն ընկնու մէջ։ Միակ կայծ մը, եթէ չը կորսուի եւ գտնէ փակշիւք սեղ մը, կը հրդեհէ ամբողջ կեանքը։ Բարեգործական ամեն արարքի մէջ բան մը կայ միշտ մեր բնութեան համաձայն եւ արժանի. հոգին, գրաստութեան մքնդութիւն մէջ ինքզինքն այնքան գոհ կը զգայ որ որքան աւելի ընչէ այդ օգը՝ այնքան աւելի չ'ուզեր ընչել ուրիշ օդ։ Ուղիւղ գործ կատարելուն մէջ ուրախութիւն կայ. ուրախութիւն՝ այնքան աւելի կենդանի՝ որքան աւելի քիչ նախաեստուած է ան, եւ զոր ձեռք բերելու համար հարկ եղած է յաղթահարել բնութեան եւ զգայարաններու հզօր դիմադրութիւնը։ Ահա թէ ինչո՞ւ համար գրաստութեան հանդիմանը, եթէ ներելի է այսպէս կոչել զանոնք, չեն թառամիր երբեք, եւ թէ ինչո՞ւ համար զանոնք անգամ մը զգացողները միշտ աւելի համ կը գտնեն անոնց մէջ. որպէս թէ անոնց մէջ ըլլար սաստուածային գաղտնիք մը՝ որ միշտ աւելի կը պարզուի. իբրեւ թէ կեանքին մէջ եղած ըլլար զաւիթաքի մը՝ հեծգնեակ միշտ ա՛յնպէս դարձկար, որուն վրայ մարդ չի կրնար կանգ առնել։

Ա. Վ.